Het Europees ouderenbeleid kritisch bekeken

Het lijkt er op dat in de voorbije jaren steeds meer burgers zich tegen de Europese Unie keerden en dit vanuit de illusie dat elke natie afzonderlijk beter in staat zou zijn om problemen zoals migratie, veiligheid en ...vergrijzing op te lossen. Volgens voorstanders van de Europese éénmaking is dit nonsens. Maar is dit ook zo? Laten we dit eens verder uitdiepen op ons thema.

Wat doet Europa aan de vergrijzing?

Om hierop te kunnen antwoorden moeten eerst wat onderliggende vragen gesteld worden. Vooreerst is de juridische constructie van Europa m.i. niet correct en daadkrachtig genoeg. Zo wordt m.i. nog steeds bijna uitsluitend de klemtoon gelegd op het louter economische, en worden het sociale vlak en vooral het sociale welzijn op de achtergrond geplaatst. Elke aantredende nieuwe Europese commissie maakt hiervoor nochtans plannen, maar ondanks alle goede intenties slaagt men er nog steeds niet (ten volle) in.

Uit de Eurobarometer 2017 blijkt nochtans dat de Europese burgers vooral aandringen om meer te strijden tegen werkloosheid en meer aandacht te geven aan gezondheid en sociale zekerheid. Dat laatste is steevast nodig met een duidelijke verwijzing naar de vergrijzing die zich in alle EU-landen voordoet. In heel wat Europese landen is er nog steeds een sterke sociale zekerheid - in tegenstelling tot de evolutie in de Angelsaksische landen - maar toch zijn er redenen om ons zorgen te maken. Zo zijn er binnen de Europese Unie grote verschillen qua sociale bescherming en staan we nog ver van een éénvormig Europees sociaal zekerheidssysteem dat zou gelden voor alle lidstaten. Uiteraard is ouderenbeleid een beleidsdomein van de lidstaten, maar Europa heeft de taak standpunten in te nemen en impulsen te geven. M.a.w.: er zijn nog Europese werkpunten.

Is Europa klaar voor een vergijzingsschok?

De Europese samenleving is niet klaar om de vergrijzingsschok op te vangen. Er is nood aan een coherent ouderenbeleid en een brede maatschappelijke discussie om de weg uit te stippelen die we willen gaan. Met de Maastrichtnorm - het fundament voor onze euro - wordt door Europa in de verschillende lidstaten nog te veel de nadruk gelegd op budgettaire evenwichten en sluitende begrotingen en wordt het maatschappelijke aspect eerder op de achtergrond geplaatst. We zijn verkeerd bezig, maar zolang we aan de budgettaire orthodoxie blijven vasthouden, zolang er geen fatsoenlijke budgetten voor de ouderenzorg zijn, zal het probleem nooit opgelost raken.

Ouderenzorg mag zich professionaliseren, maar ouder worden moet een basiscompetentie worden van de burgers. M.a.w. elkaar helpen, kinderen die opnieuw bepaalde zorgtaken opnemen voor hun ouders, grootouders was vroeger een normale norm in de maatschappij. Helaas, ouder worden en ouder zijn wordt nu als afgeschreven, bijna als last of kwaal voorgespiegeld in de snel evoluerende wereld. De waarden als: ervaring, wijsheid, eerbied, respect komen in het ouderenverhaal niet meer voor. Ze werden bewust of onbewust geschrapt. Hoeveel mensen zijn of worden voorbereid op de derde leeftijd die voor hen vroeg of laat aanbreekt?

> “Wordt de tijd niet rijp om participatie van ouderen in het gemeenschapsleven op te voeren?
>
> **Geert Messiaen**

Europa wordt een ouderencontinent

De Westerse landen vergrijzen - ook in de ontwikkelingslanden neemt de vergrijzing enorm toe, en deze blijven nog meer onder de radar. Europa is het meest vergrijsde en Afrika het minst vergrijsde continent. Japan het meest vergrijsde land (23 % van de bevolking is + 65 j) - Qatar het minst vergrijsde land. Op de lijsten thema's van het jaar vinden we in 2012 door de Europese commissie - "Europees jaar van het actief ouder worden" - en in 1993 "het Europees jaar van de ouderen en de solidariteit tussen generaties ".

Europa heeft ongeveer 450 miljoen inwoners. Voor de Brexit 510 miljoen. Tegen 2030 zal één op de vijf westerlingen ouder zijn dan 65 jaar en tegen 2050 zal de groep van 65 jaar of ouder, het aantal onder de 18 jaar overtreffen. In 2050 zal de totale wereldbevolking 9,7 miljard mensen bedragen en zal de levensverwachting 87 jaar zijn. En de toename van de 80-plussers zal zich doorzetten. In 2019 was meer dan een vijfde (20,3 %) van de EU -bevolking 65 jaar of ouder. Het aandeel 80-plussers in de EU zal naar verwachting tussen 2019 en 2100 meer dan verdubbelen van 5,8 % tot 14,6 %. In 2060 zullen er nog twee werkende Europeanen zijn ten opzichte van één gepensioneerde Europeaan.
De veroudering van de bevolking is een mondiale trend, vooral in de meer geïndustrialiseerde landen van West-Europa, Noord-Amerika en Japan. (23 % van de bevolking zijn 65-plussers) - Duitsland, Italië en Zweden (20-21 %), België, Nederland, Portugal, Spanje, Frankrijk, Oostenrijk, Hongarije (16-18 %), USA (13 %).

Recent werd een publicatie uitgebracht door het European Liberal Forum (ELF) over het thema. Het boek betreft een comparatieve studie van drie EU-lidstaten: Finland, Oostenrijk en Italië. Het geeft ook een beeld over de bredere trends in de Unie. Het boek kan ook gratis gedownload worden: https:/www.liberalforum.eu/publications/ageing-in-europe-from-north-to-south. Het boek finaliseert met o.m. volgende aandachtspunten naar de Europese beleidmakers:

- het belang van de pensioenstelsels en de intergenerationele rechtvaardigheid
- de digitalisering als motor voor gelijkheid
- de houdingen ten opzichte van ouder worden en waarom communicatie belangrijk is
- gezond ouder worden - wat is dat precies?

Wordt de tijd ook niet rijp in alle landen van Europa, zeg maar de wereld om de actieve participatiegraad van ouderen op te voeren in het gemeenschapsleven, het politieke, sportieve en culturele leven? Geef 65-plussers een stem in het Federaal en Europees parlement. En als er zelfs al Partijen voor de Dieren worden opgericht, waarom dan niet ook Partijen voor Ouderen inburgeren ... een doordenker!

Zijn alle overheden zich voldoende bewust van de vergrijzing van de bevolking? Is de media geïnteresseerd in deze groep?

> "Zolang er geen fatsoenlijke budgetten voor de ouderenzorg zijn, zal het probleem van de vergrijzingsschok nooit opgelost raken.
>
> **Geert Messiaen**

De WHO hanteert voor de periode tussen 2015 en 2030 het concept 'healthy ageing'. De WHO definieert dit als het proces van het ontwikkelen en behouden van het functionele vermogen dat welzijn op een latere leeftijd mogelijk maakt.

In maart 2019 heeft het Europees parlement de Europese toegankelijkheidswet aangenomen. In casus ging het over verbeteringen in het gebruik van producten en diensten voor ouderen en mensen met een beperking. Met deze richtlijn werd een snelle en effectieve vereenvoudiging teweeggebracht voor ouderen en mensen met een beperking.

Ook op het gebied van ICT zet Europa zich in, opgenomen in het beleidsplan 2010 van de Europese commissie op het gebied van informatiemaatschappij. Het WeDo project van Europa, een Europees project in 2010-2012 voor Welzijn en Respect voor ouderen is een sprekend goed voorbeeld hoe gewerkt kan worden rond een betere levenskwaliteit voor ouderen met een zorg- of hulpbehoefte.

Zo kan ook niet ontkend worden dat de inspraak in het beleid via adviesraden voor ouderen op federaal, regionaal en lokaal vlak een belangrijke meerwaarde voor het ouderenbeleid betekent - dit alles voor zover door het beleid ook rekening wordt gehouden met deze adviezen. En dit laatste is helaas meestal niet het geval.

Maar een efficiënt ouderenbeleid moet bestendigd worden en dit niet alleen voor zorgbehoevende ouderen. Er is nog meer nodig om 65-plussers een degelijke plaats te geven in de maatschappij om de mogelijkheden voor gezondheid, participatie en veiligheid te optimaliseren, om zo de levenskwaliteit van ouderen hoog te houden. Er moet

meer aandacht komen voor de positie van ouderen, aanpakken van wat Europees nodig is met gelijke spelregels voor de lidstaten met respect voor hun autonomie van hetgeen de lidstaten invoeren.

Er werden reeds op diverse beleidsnivaus initiatieven genomen, maar de uitdagingen anno 2021 worden steeds groter en belangrijker. Meer ingrijpender beleidsvooruitzichten op de agenda zullen moeten geplaatst worden. Laat ons niet vergeten dat er nog steeds geen efficiënt internationaal kader voor de rechten van ouderen bestaat. Binnen de Verenigde naties wordt al jaren geijverd voor een internationale conventie over de rechten van ouderen. Ook ons land is geen voorstander van een specifiek verdrag en binnen de EU is er ook geen consensus. In maart 2020 werd door het federale Belgische parlement evenwel toch een resolutie aangenomen om er werk van te maken.

Coronaperiode

Zette de coronacrisis het tekort aan respect voor mensenrechten van ouderen niet op scherp? Werden 65-plussers niet gestigmatiseerd in deze periode als ...loutere risicogroep? Ouderen zijn een actieve en onmisbare schakel in de omgeving want het zijn net die 65-plussers die nu ingezet worden bij help de helpers, bij inhaalmomenten in het onderwijs.....

In het coronatijdperk hadden alle Europese landen een crisismanagement. De structuren verschillen in elk land, maar de uitdagingen blijven dezelfde. In sommige landen gebeurt het crisisbeheer door een minister, in andere landen door een viroloog of epidemioloog. In hoeveel landen is er een verantwoordelijke specifiek bevoegd voor ouderen? In hoeveel landen is er een ouderenrechtencommissaris?

Ouderenzorg is in elk land anders

In de Westerse wereld speelt de eigen verantwoordelijkheid van ouderen en hun familie, zeg maar mantelzorg een belangrijke rol. In Zweden bijvoorbeeld is de invloed en inzet van de overheid veel groter en is mantelzorg er zelfs overbodig. Zolang mogelijk thuis wonen en zo lang mogelijk zelfstandig 'active ageing in place' moet blijvend gestimuleerd worden. Een belangrijke voorwaarde om actief ouder te worden. Gezonder en gelukkig ouder worden beleef je het best in Europa in Zwitserland, Noorwegen en Zweden. Dit komt vooral door een totaal andere benadering en invulling van de aanvullende thuiszorg, geschikte wooncomplexen, meer slagkracht van de lokale besturen, samenspraak gezondheidswerkers en ouderen.

Sociaal contact tussen ouderen en verzorger, een aanvullende thuiszorg en aangepaste woningen zijn broodnodig. Aanbod en betaalbaarheid voor de gebruiker moeten in kaart gebracht worden. Onderzoeken wijzen uit dat ouderen in Europa in staat zijn en bereid zijn om tot op zeer hoge leeftijd een zelfstandig leven te leiden. In Noord-Europa bouwen politici al lang de rusthuizen af. De lokale politiek is er bevoegd voor ouderenzorg. Elke gemeente kan met zijn eigen vergrijzing gerichter inspelen op de zorgnoden. Onderzoeken wezen uit dat er In Noord-Europa minder eenzaamheid onder ouderen is. Laat ons ook niet vergeten dat in 2030 er minder mensen zullen zijn om thuiswonende ouderen te helpen- er zullen tekorten zijn aan mantelzorgers en vrijwilligers.

Besluit

De Coronaperiode was zeer leerrijk over de ouderenproblematiek. Laat ons daar lessen uittrekken. Een gericht Europees ouderenbeleid is meer dan ooit welkom: een beleid met richtlijnen naar de deelstaten. Een visie op lange termijn is noodzakelijk. Daarnaast pleit ik ook voor een nauwere echte, hechte samenwerking tussen jong en oud - een goede verstandhouding tussen de verschillende generaties is nodig - jong en oud hebben elkaar nodig. Onze toekomst in Europa is "solidair met jong en oud." Laten we de krachten bundelen voor het welzijn en de waardigheid van ouderen. De rol van de ouderen is van onschatbare waarde.

Geert Messiaen
februari 2021

Geert Messiaen, gewezen Secretaris Generaal van de Landsbond van Liberale Mutualiteiten, is één van de meest invloedrijke personen als het gaat over onze gezondheidszorg. Zijn visie bracht hij uit in verschillende boeken, waaronder "Is Europa sociaal?". Momenteel maakt hij werk van een nieuw boek, genaamd "Oud, niet out, maar goud". Daarnaast is hij actief in diverse culturele, sportieve en politieke verenigingen. Als voorzitter van Vief Roeselare is hij nauw betrokken bij Vief. Wil je graag de lezing "Vergrijzing , dé uitdaging in de 21 ste eeuw" aanvragen? Stuur dan een mailtje naar geert_messiaen@hotmail.com.

www.geert-messiaen.be
https://youtu.be/4Th9dWfqdT0